

foto: arhiva „Noul Cinema“

O actriță excepțională: Isabelle Huppert

Virginia Woolf a început să scrie **Orlando** în 1927. Romanul, subintitulat „o biografie“, este povestea pasionantă a unui personaj mai întâi bărbat, apoi femeie, care traversează trei secole, acumulează experiențe erotice sau artistice și sfârșește singur, din ce în ce mai singur. **Orlando** este un fals roman istoric – deși începe evocând fastul curții elisabetane și alte tablouri de epocă unde fantezia poetică a autoarei depășește cu mult orice ambiție documentară; **Orlando** este mai degrabă o pastişă, o imensă farsă poetică, străbătută în subteran de angoasele ce o vor conduce pe autoare la impasul final. Virginia Woolf se sinucide în 1941. Anecdotele literare precizează că **Orlando** a fost inspirat de Vita Sackville-West, o scriitoare aristocrată cu care Virginia Woolf a avut o legătură intimă. **Orlando** este mai întâi bărbat, apoi devine femeie, fără să înceteze niciodată de a iubi femeile, ca în prima sa ipostază. Virginia Woolf nu vorbește deloc despre homosexualitatea feminină, ea preferă să vorbească despre condiția androgenă a personajului, despre prezența concomitentă a trăsăturilor feminine și masculine. Subiectul, delicat încă în anii '20, este abordat, cu tactul persoanelor bine educate, pe un ton ironic, elegant; ca o stare de vis sau ca un delir, unde subiectele, deghizate în fabule simbolice, sunt atacate în treacăt, ca o glumă de salon obosită. Androgenul apare însă ca unul dintre chipurile permanente ale unei nostalgii perceptibile în mai toate paginile autoarei: dorița de a putea suprima suferința unei personalități sfâșiate de contradicții. Androgenul reprezintă unitatea pierdută, sau starea paradisiacă unde diferențele de sex nu mai au sens. Căutarea de sine a personajului, a autoarei, capătă însă brusc un ton patetic, de neîmpăcat. „Am fugit după fericire vreme de trei secole și nu am găsit-o, exclamă Orlando, am fugit după glorie și gloria mi s-a strecurat printre degete, dragostea nu am cunoscut-o; moartea este singura soluție“ (în traducerea franceză: „la mort est la meilleure“).

Vara aceasta, pe ecranele pariziene am văzut, difuzat cu discreție, în câteva săli pentru filme experimentale din Cartierul Latin, filmul unei tinere regizoare engleze, Sally Potter, inspirat de același roman al Virginiei Woolf. Comparația este utilă, dincolo de orice considerații generale despre diferențele dintre narațiunea scenică și cea cinematografică, subiect foarte la modă printre specialiști în ultima vreme. Ceea ce mi s-a impus însă ca o evidență a fost faptul că atât filmul tinerei regizoare engleze, de o exuberanță barocă, de un lirism copleșitor, cât și spectacolul lui Bob Wilson, de o frumusețe rece, perfectă a formelor, sunt două căutări paralele, diferite, **de imagini, de soluții estetice** în primul rând. Delirul verbal al romancierii engleze devine ornament strălucitor, perfect stăpânit la Sally Potter –

sau căutare austeră, dar de o frumusețe tot atât de strălucitoare în spectacolul lui Bob Wilson.

Dar să revenim la spectacolul de la Odéon: teatrul lui Bob Wilson este o lume aparte, cu ritmul său încrămășat, halucinant, unde actorii evoluează ca niște somnambuli, unde luminile, sunetele, adesea mecanice sau înregistrate, sunt tot atât de importante, dacă nu chiar mai importante decât textul, povestea însăși. Aventura rămâne aceea a formelor, a sunetelor și a culorilor, ca un vis pe care-l rememorezi pe un ecran imaginar și a cărui viteză devine din ce în ce mai lentă, mai obsedantă, ca un mesaj al sferelor de cristal. Ritmul se poate întrerupe brusc, un efect derizoriu rupe firul emoției sau al iluziei. Universul lui Bob Wilson este un univers suprarealist, o coregrafie a formelor de o perfecțiune mecanică, o partitură sonoră unică, țesută de voci umane și sunete instrumentale perfect coordonate. Iată de ce adaptarea scenică după **Orlando** – un lung monolog – cred că este textul cel mai dens pe care l-am auzit vreodată într-un spectacol de Bob Wilson: este o lectură în același timp austeră și extraordinar de bogată. O bogăție însă a imaginilor, a frumuseții formale și mai puțin a emoției. **Orlando** rămâne un superb exercițiu, la suprafață, care încântă, ne farmecă, ne plectisește pe alocuri, dar nu ne mișcă nici un moment. În ciuda unei performanțe actoricești remarcabile: Isabelle Huppert, în rolul titular, cunoscută mai ales ca actriță de film (a lucrat cu Pialat, Godard sau Chabrol). Este fără îndoială o mare vedetă și, mai ales, spre deosebire de Isabelle Adjani, de exemplu, este un anti-star. Isabelle Huppert aparține unei adevărate dinastii de actori, e o persoană cultivată, inteligentă și care lucrează enorm. De cinci ani a început să joace teatru: de fiecare dată și-a asumat mari riscuri, dar de fiecare dată publicul a avut plăcerea și surpriza să recunoască o mare actriță. A început cu o elegantă apariție într-o nostalgică **Lună la țară** de Turgheniev. A urmat apoi **Măsură pentru măsură**, montată de Peter Zadek; în fine anul trecut, pe scena Operei de la Bastilia, rolul Jeannei d'Arc în oratoriul **Ioana pe rug** de Claudel și Honegger. Bob Wilson a montat de altfel **Orlando** mai întâi la Berlin, cu Jutta Lampe, cunoscută actriță germană.

Isabelle Huppert a creat versiunea franceză a rolului. Personalitatea actriței e diferită și, bineînțeles, putem vorbi de o nouă premieră cu această ocazie. Isabelle Huppert e singură în scenă vreme de două ore. Un monolog imens, intens, pe care actrița îl străbate ca pe un tunel epuizant și unde singurii ei parteneri rămân lumina, sunetele, câteva accesorii de decor, un arbore imens, suspendat pe scena goală, ce apare din când în când și dispare aspirat de timp ca o coloană de lumină, un manechin care poartă o rochie neagră de epocă, la fel ca o regină decapitată... și cam atât. În rest, lumina sculpează spațiul, decupează cadre sau deschideri, delimitează timpul și ține prizonier personajul, devenit ireal până la transparență. Actrița e redusă adesea la o voce, în direct sau înregistrată, efectele devin pur tehnice, vocea se transformă, coboară cu gravitate, se amuză ca un clinchet de clopoței sau scâncește ca un animal speriat, cuvintele se pierd, rămân silabele, sunetele. Suntem în lumea metamorfozelor, a visului sau a coșmarului transfigurat. Din punct de vedere vizual, câteva costume, integrate în jocul aparențelor și al transformărilor, sugerează traversarea tumultuoasă a secolelor, schimbarea totală de sex. Mișcărilor sunt lente, ca o coregrafie fantomatică și sofisticată, și amintesc tehnica teatrului japonez No.

În contextul actual al spectacolelor pariziene, **Orlando** pe scena Teatrului Europei – Odéon reprezintă însă, în ciuda unor rezerve neesențiale, un moment de mare frumusețe plastică, aproape ca un mesaj extraterestru binevenit și odihnitor.

SCENA LUMII